

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

SIJOITUSRAHASTOJEN TARKASTUSSUOSITUS

SUOMEN TILINTARKASTAJAT RY:N SUOSITUKSIA 5/2021

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Arvonlaskennan tarkastuksen tarkoitus	3
2.1 Lainsäädäntö	4
2.2 Arvonlaskennan tarkastuksen laajuus (yleisluonteinen tarkastus)	4
3 Arvonlaskennan tarkastuksen suunnittelu	5
3.1 Yleinen arvonlaskennan tarkastuksen suunnittelu	5
3.2 Olennaisuusrajat ja virhetoleranssi	7
3.3 Prosessit ja sisäiset kontrollit	7
3.4 Väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys	8
3.5 Tarkastusmenetelmät	9
4 Tarkastustoimenpiteitä rahastojen arvonlaskennan tarkastuksessa	10
4.1. Yleistä	10
4.2. Salkun sisällön olemassaolon varmistus	10
4.3 Arvopaperien hinnoittelun tarkastus	11
4.4 Muut tarkastuskohteet	12
4.5 Rahasto-osuudet	13
4.6 Compliance-tarkastus	13
4.7 Johdon vahvistusilmoituskirje	14
5 Arvonlaskennan tarkastuksen raportointi	15
5.1 Tilintarkastajan raportti	15
5.2 Viestintä johdolle ja hallintoelimille	15
Liite 1: Tilintarkastajan raportti arvonlaskennan yleisluonteisesta tarkastuksesta	16

Suomen Tilintarkastajat ry on tilintarkastajien edunvalvontajärjestö. Jäsenemme ovat tilintarkastuslain mukaisesti hyväksytyjä HT-, KHT- ja JHT-tilintarkastajia sekä tilintarkastusalan ja taloushallinnon asiantuntijoita. Tavoitteenamme on auttaa tilintarkastajien ammattikuntaa menestymään sekä tuomaan lisäarvoa elinkeinoelämälle ja yhteiskunnalle. Taloudellista raportointia ja alan käytäntöjä edistämällä olemme mukana rakentamassa perustaa suomalaisen yhteiskunnan kilpailukyvyille ja hyvinvoinnille. Yhdistykseen kuuluu yli 90 % tilintarkastuslaissa määritellyistä tilintarkastajista.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

SIJOITUSRAHASTOJEN TARKASTUSSUOSITUS

1 Johdanto

Tämän suosituksen tarkoituksena on yhtenäistää Suomessa rekisteröityjen sijoitusrahastojen ja erikoissijoitusrahastojen sijoitusrahastolain (22.2.2019/213)7 luvun 3 §:n mukaisen rahasto-osuuden arvonlaskennan oikeellisuuden tarkastamisen tarkastuskäytäntöä sekä arvonlaskennasta annettavan tarkastuskertomuksen sisältöä ja muotoa.

Viimeisimmän, vuonna 2019 voimaan tulleen sijoitusrahastolain mukaisesti, tilintarkastajan on vähintään vuosittain tarkastettava rahasto-osuuden arvonlaskennan oikeellisuus sekä tarkastettava kalenterivuoden viimeisen arvonlaskentapäivän arvo, jolle sijoitusrahaston arvot on laskettu. Lisäksi tilintarkastajan on laadittava tarkastuksesta kirjallinen tarkastuskertomus ja toimitettava se rahastoyhtiölle.

Ottaen huomioon sijoitusrahastolaissa tapahtuneet muutokset, on sijoitusrahastojen arvonlaskennan tarkastuksesta ja siitä annettavasta tarkastuskertomuksesta tarpeen olla olemassa suositus, joka yhtenäistää arvonlaskennan tarkastus- ja raportointikäytäntöä.

Suomen Tilintarkastajat ry:n hallituksen asettama sijoitusrahastoyhtiön arvonlaskentatyöryhmä on laatinut tämän suosituksen. Työryhmässä ovat olleet mukana Juha-Matti Heino (EY), Heini Hänninen (PwC), Mikko Kylliäinen (KPMG), Jaakko Meronen (Deloitte) sekä työryhmän sihteerinä Jarkko Raitio (Suomen Tilintarkastajat ry).

Vuonna 2021 julkaistu suositus korvaa vuonna 2008 julkaistun ohjeen.

Helsingissä 25.10.2021 Suomen Tilintarkastajat ry - Finlands Revisorer rf

2 Arvonlaskennan tarkastuksen tarkoitus

Sijoitusrahastolain mukaan rahastoyhtiöiden ja niiden hallintoimien sijoitusrahastojen valvonta kuuluu Finanssivalvonnalle.

Finanssivalvonta toteuttaa lain edellyttämää valvontavastuutaan muun muassa seuraamalla rahastoyhtiöiden sijoitusrahastolain perusteella Finanssivalvonnalle toimittamia arvonlaskennan oikeellisuuden tarkastamisen tarkastuskertomuksia.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

2.1 Lainsäädäntö

Vuoden 1993 sijoitusrahastolain muutoksessa lakiin otettiin ensi kertaa maininta siitä, että tilintarkastajan tulee tarkastaa arvonlaskennan oikeellisuus. Tämän jälkeen lainsäädäntöä on muutettu vuosina 1998, 2003 sekä 2019.

Lakimuutoksien yhteydessä on päivitetty arvonlaskennan tarkastukselle asetettuja vaatimuksia muun muassa sisällön sekä arvonlaskennan tarkastuksen vuotuisen vähimmäismäärän osalta.

Ennen vuoden 2019 sijoitusrahastolakia vuonna 2004 voimaan tulleen lain arvonlaskentaa koskeva 38 § kuuluu seuraavasti: ”Ainakin yhden 36 §:n 2 momentissa tarkoitetun tilintarkastajan on vähintään kuusi kertaa vuodessa tarkastettava rahasto-osuuden arvonlaskennan oikeellisuus siten, että tarkastusten väli on vähintään yksi kuukausi ja enintään kolme kuukautta.”

Vuoden 2019 sijoitusrahastolaissa aiempaa vaatimusta helpotettiin merkittävästi. Rahasto-osuuden arvonlaskennan oikeellisuuden tarkastuksen vähimmäismääräksi säädettiin yksi kerta vuodessa, ja lisäksi lisättiin vaatimus kalenterivuoden viimeisen arvonlaskentapäivän arvojen tarkastamisesta. Vuoden 2019 muutos ei kuitenkaan rajoita suorittamasta arvonlaskennan tarkastusta useammin kuin kerran vuodessa.

Vuonna 2019 voimaan tulleen sijoitusrahastolain uudistuksen jälkeen arvonlaskennan tarkastusta koskeva 7 luvun 3 § kuuluu seuraavasti:

”Ainakin yhden 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun tilintarkastajan on vähintään vuosittain tarkastettava rahasto-osuuden arvonlaskennan oikeellisuus sekä tarkastettava kalenterivuoden viimeisen arvonlaskentapäivän arvo, jolle sijoitusrahaston arvot on laskettu. Tilintarkastajan on laadittava tarkastuksesta kirjallinen tarkastuskertomus ja toimitettava se rahastoyhtiölle.”

2.2 Arvonlaskennan tarkastuksen laajuus (yleisluonteinen tarkastus)

ISA-standardit ja Suomen Tilintarkastajat ry:n suositukset määrittelevät pitkälti sekä tarkastuksen että tarkastuksesta annettavan kertomuksen sisällön. Arvonlaskennan tarkastuksen osalta parhaiten soveltuvat vaihtoehdot annettavan varmuuden tasosta ovat:

- tilintarkastus
- raportointi erikseen sovituista toimenpiteistä tai

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

- yleisluonteinen tarkastus.

Arvonlaskennan tarkastuksen yhteydessä ei tehdä tilintarkastusta eikä siten myöskään anneta tilintarkastuskertomusta. Arvonlaskennan tarkastuksessa tilintarkastaja ottaa lain sanamuodon mukaisesti kantaa siihen, onko rahasto-osuuden arvo kalenterivuoden viimeisenä arvonlaskentapäivänä laskettu siten, ettei siihen sisälly olennaista virhettä, ja tarkastettava vähintään vuosittain rahasto-osuuden arvonlaskennan oikeellisuus. Lain mukaan tilintarkastajan on laadittava tästä kirjallinen tarkastuskertomus ja toimitettava se rahastoyhtiölle.

Lakiin perustuvana tarkastuksena kyseessä ei myöskään voi olla raportointi erikseen sovituista toimenpiteistä, jossa tarkastuksen kohteena oleva rahastoyhtiö ja tilintarkastaja voisivat sopimukseen perustuen keskenään sopia arvonlaskennan tarkastuksen laajuudesta ja sisällöstä.

Edellä luetelluista syistä yleisluontoinen tarkastus soveltuu parhaiten arvonlaskennan tarkastuksen toteuttamiseksi ja on itse asiassa ainoa varteenotettava vaihtoehto tarkastuksen viitekehyyksi.

Yleisluonteisen tarkastuksen tavoitteena on, että tilintarkastaja voi esittää johtopäätöksen, onko hänen tietoonsa tullut yleisluonteisen tarkastuksen perusteella mitään, mikä antaisi syyn uskoa, ettei arvonlaskentaa ole suoritettu olennaisilta osiltaan sijoitusrahastolain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten sekä sijoitusrahastojen ja/tai erikoissijoitusrahastojen sääntöjen mukaisesti.

Jotta arvonlaskennan yleisluonteinen tarkastus täyttäisi sijoitusrahastolain 7.3 §:n edellyttämän tarkastustason, tulee arvonlaskennan tarkastus suorittaa tavanomaista yleisluonteista tarkastusta laajempaan. Tavanomaista yleisluonteista tarkastusta laajempi tarkastus tarkoittaa käytännössä sitä, että arvonlaskennan tarkastuksen tulee sisältää aineistotarkastuksen lisäksi myös kontrollien testausta tilintarkastajan harkitsemassa laajuudessa. Sijoitusrahastolaki edellyttää myös sijoitusrahastokohtaisuutta, eli toimenpiteet tulee kohdistaa rahastoille rahaston luonne huomioiden rahastokohtaisesti ja riittävässä laajuudessa.

3 Arvonlaskennan tarkastuksen suunnittelu

3.1 Yleinen arvonlaskennan tarkastuksen suunnittelu

Tilintarkastajan on laadittava arvonlaskennan laajuuden, ajoituksen ja suuntaamisen kattava tarkastuksen kokonaisstrategia, joka ohjaa tarkastussuunnitelman laatimista. Kokonaisstrategiassa on

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

yksilöitävä toimeksiannon laajuuden määrittävät piirteet ottaen huomioon ISRE 2410 mukaiset raportointivelvoitteet sekä tässä ohjeessa annetut erityiset suositukset ja tarkastusohjeet.

Tarkastussuunnitelmaan tulee dokumentoida yksityiskohtainen kuvaus suunniteltujen tarkastustoimenpiteiden luonteesta, ajoituksesta ja laajuudesta.

Tarkastussuunnitelmaa laatiessaan tilintarkastajan tulisi ottaa huomioon ja dokumentoida muun muassa seuraavat asiat:

- Rahaston toiminnan ja rahaston sääntöjen ymmärtäminen
- Suunnitellut tarkastustoimenpiteet tarkastussuunnitelman toteuttamiseksi ja perustelut arvonlaskennan tarkastuksen laajuudelle
- Mahdolliset tarkastuksen edetessä tapahtuneet muutokset suunniteltuihin tarkastustoimenpiteisiin ja tarkastuksen laajuuteen perusteluineen
- Rahaston arvonlaskentajärjestelmän ja sisäisen kontrollijärjestelmän ymmärtäminen sekä niiden toiminnan tason arviointi
- Mahdolliset ulkoistetut toiminnot
- Olennaisuus
- Olennaisen virheellisyyden riski
- Väärinkäytösten ja virheellisyyden olemassaolon riski
- Tarkastuksen kannalta olennaisten IT-järjestelmien ja näihin liittyvien riskien ymmärtäminen
- Käydä läpi arvonmäärityksen sisäinen prosessiohje, hinnoittelumenetelmät ja objektiiviset arvonmäärityseriaatteet sekä poikkeustapauksia koskeva ohje

Suunnitelman laajuus riippuu tarkastuskohteen koosta, tarkastuksen vaativuudesta sekä siitä, miten hyvin tilintarkastaja tuntee tarkastuskohteen ja sen liiketoiminnan. Suunnitelman toteuttamiseksi laaditaan ja dokumentoidaan yksityiskohtainen tarkastusohjelma, jolla määritetään suunniteltujen tarkastustoimenpiteiden luonne, ajoitus ja laajuus. Tarkastusohjelma toimii sekä ohjeena että tukee tehdyn työn valvontaa ja dokumentointia.

Tarkastuksen suunnitelmaa ja tarkastusohjelmaa on tarkastuksen aikana tarpeen vaatiessa tarkistettava. Olosuhteissa tapahtuvien muutosten ja odottamattomien tarkastustulosten johdosta suunnittelu on koko toimeksiannon ajan jatkuva prosessi. Merkittävien muutosten syyt tulisi dokumentoida.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

3.2 Olennaisuusrajat ja virhetoleranssi

ISA 320 standardin mukaan virheellisyyksien, mukaan lukien tiedon pois jättämiset, katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella. Lisäksi standardissa todetaan, että tilintarkastaja määrittää olennaisuuden ammatilliseen harkintaan perustuen, mihin vaikuttaa tilintarkastajan näkemys tilinpäätöksen käyttäjien taloudellisen informaation tarpeista.

Tilintarkastajan tulisi ottaa olennaisuus huomioon

- määrittäessään riskienarviointitoimenpiteiden luonnetta ajoitusta ja laajuutta
- määrittäessään tarkastustoimenpiteiden luonnetta, ajoitusta ja laajuutta
- arvioidessaan virheiden ja puutteiden vaikutusta.

Sijoitusrahastojen toimintaa valvoo Finanssivalvonta, joka on myös ottanut kantaa 3/2011 määräys- ja ohjekokoelmassa siihen, mitä rahastoyhtiön tulisi pitää olennaisena arvonlaskentavirheenä.

Finanssivalvonnan mukaan sopivana lähtökohtana sijoitusrahaston olennaisen arvonlaskentavirheen määrittämiselle voidaan pitää prosenttiosuutta sijoitusrahaston arvosta huomioiden sijoitusrahaston sijoitustoiminnan luonne ja jakaen sijoitusrahastot eri luokkiin sijoitusrahastolle lasketun ja julkaistun volatilitteettiluvun perusteella

Käyttämällä prosenttiosuutta nettovarallisuudesta (rahaston arvosta) olennaisuuden määrittämisessä tilintarkastaja voi huomioida sen seikan, että rahaston nettovarallisuus saattaa vaihdella merkittävästi tilikauden aikana. Näin ollen on suositeltavaa käyttää olennaisuuden määrittämisen lähtökohtana prosenttiosuutta rahaston nettovarallisuudesta huomioiden Finanssivalvonnan määrittämät prosenttimääräiset raja-arvot. Tilintarkastaja voi kuitenkin olennaisuutta määrittäessään tekemänsä kokonaisuarkinnan perusteella päätyä myös siihen lopputulokseen, että jokin muu ratkaisu on soveliaampi.

3.3 Prosessit ja sisäiset kontrollit

Tilintarkastajan tulisi hankkia käsitys arvonlaskennan tarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta ja toimintaympäristöstä. Tilintarkastaja hyödyntää käsitystään sisäisestä valvonnasta ja toimintaympäristöstä tunnistaa mahdolliset erityyppiset virheet ja puutteet, arvioidakseen olennaisen virheen tai puutteen riskeihin vaikuttavia tekijöitä ja suunnitellakseen tarkastustoimenpiteiden luonnetta, ajoitusta ja laajuutta.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Sisäinen valvonta sisältää yleensä muun muassa seuraavat osatekijät:

- valvontaympäristö
- riskienarviointiprosessit
- taloudellisen raportoinnin kannalta relevantit tietojärjestelmät, siihen liittyvät liiketoimintaprosessit sekä kommunikointi
- kontrollitoiminnot
- kontrollien seuranta.

Tilintarkastajan tulee dokumentoida käsityksensä arvonlaskennan prosesseista ja arvionsa näihin sisältyvistä olennaisista virheen tai puutteen riskeistä. Samoin tulisi dokumentoida tilintarkastajan toimenpiteet näihin arvioituihin olennaisen virheen tai puutteen riskeihin vastaamiseksi.

3.4 Väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys

Kun tilintarkastaja muodostaa käsitystä yhteisöstä, sen toimintaympäristöstä sekä sen sisäisestä valvonnasta, hänen tulisi arvioida, viittaako hankittu tieto yhden tai useamman väärinkäytöksen riskitekijän olemassaoloa. Kun tilintarkastaja suunnittelee ja suorittaa tarkastustoimenpiteitä riskin alentamiseksi hyväksyttävälle tasolle, hänen tulee ottaa huomioon väärinkäytöksestä johtuvien olennaisten virheiden tai puutteiden riskit arvonlaskennassa.

Tarkastuksessa on erotettava väärinkäytös virheestä ja ymmärrettävä kaksi tilintarkastajan kannalta relevanttia väärinkäytöstyyppiä, ts. varojen väärinkäytöstä aiheutuvia ja vilpillisestä taloudellisesta raportoinnista aiheutuvia virheitä tai puutteita. Erottava tekijä väärinkäytöksen ja virheen välillä on se, onko virheeseen tai puutteeseen johtava teko tahallinen vai tahaton.

”Virheellä” tarkoitetaan tilinpäätöksessä olevaa tahatonta virhettä tai puutetta, mukaan lukien luvun tai esitettävän tiedon poisjättäminen.

”Väärinkäytös” tarkoittaa yhden tai useamman toimivaan johtoon, hallintoelimiin tai henkilökuntaan kuuluvan taikka kolmannen osapuolen tahallista tekoa, johon liittyy petollinen menettely epäoikeutetun tai laittoman edun hankkimiseksi.

Tilintarkastajan tulee dokumentoida mahdollisia väärinkäytöksiä koskeva kommunikointinsa toimivalle johdolle, hallintoelimille, viranomaisille ja muille osapuolille.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

3.5 Tarkastusmenetelmät

Tilintarkastajan tulee määritellä tarkastustoimenpiteet siten, että tarpeellinen määrä tarkoitukseen soveltuvaa tarkastusevidenssiä saadaan hankittua arvonlaskennan tarkastuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tilintarkastajan tulee soveltaa ammatillista harkintaa määrittäessään tarkastustoimenpiteiden luonnetta ja laajuutta. Arvonlaskennan tarkastustoimenpiteiden luonteeseen ja laajuuteen vaikuttaa tarkastuksen kohteena olevan rahaston tyyppi. Esimerkiksi kiinteistöihin sijoittavan erikoissijoitusrahaston tarkastus on tyypillisesti hyvin erilaista verrattuna esimerkiksi pelkästään pörssiinoteerattuihin osakkeisiin sijoittavaan sijoitusrahastoon.

Rahastoyhtiön ja rahastojen sisäisten kontrollien tasolla ja arvonlaskentaprosessin riskitekijöillä on vaikutusta arvonlaskennan tarkastustoimenpiteisiin. Sisäisten kontrollien tasosta riippuen tilintarkastaja tulee harkita, missä määrin tarkastusta suoritetaan kontrollitestauksena ja missä määrin tukeudutaan aineistotarkastustoimenpiteisiin. Tilintarkastajan on suunniteltava ja suoritettava tarkastustoimenpiteitä, jotka ovat luonteeltaan, ajoitukseltaan ja laajuudeltaan sellaisia, että ne perustuvat ja niillä vastataan arvioituihin olennaisen virheellisyyden riskeihin.

Tarkastustoimenpiteinä voidaan suorittaa:

- Analyyttisiä aineistotarkastustoimenpiteitä
- Yksittäisten tapahtumien aineistotarkastustoimenpiteitä
- Kontrollien testausta

Analyttiset menetelmät voivat vaihdella yksinkertaisista suhdelukujen ja kehityssuuntien analysoinnista monimutkaisiin analyysihin, joissa käytetään kehittyneitä tilastollisia menetelmiä. Analyttisiä menetelmiä käytettäessä selvitetään havaittujen vaihtelujen syyt ja yhteydet, jotka ovat epäjohdonmukaisia muuhun informaatioon nähden, tai jotka poikkeavat odotetusta. Päätös siitä, mitä tarkastustoimenpiteitä suoritetaan, mukaan lukien se, käytetäänkö analyttisiä aineistotarkastustoimenpiteitä, perustuu tilintarkastajan harkintaan siitä, kuinka tehokkaasti ja taloudellisesti käytettävissä olevat tarkastustoimenpiteet vastaavat arvonlaskennan riskeihin.

Omaisuserien arvostuksen tarkastuksen laajuuden määrittämisen yhtenä lähtökohtana voidaan pitää tarkastettavan omaisuuslajin arvonmäärityksessä käytettävien syöttötietojen luotettavuutta. Mikäli kyseisen omaisuuslajin arvostus perustuu toimivilla markkinoilla täysin samanlaisille varoille ja veloille noteerattuihin hintoihin, on mahdollista harkita tarkastuksen laajuuden supistamista. Vastaavasti tarkastuksen laajuuden kasvattamista tulee harkita, mikäli arvostuksen perusteena ovat muut kuin yleisesti havainnoitavissa olevat syöttötiedot. Näiden kahden ääripään väliin asettuvat sellaiset

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

syöttötiedot, jotka ovat havainnoitavissa täysin samanlaisille tai vastaavanlaisille varoille ja veloille joko suoraan tai epäsuorasti.

Sijoitusrahastojen arvonlaskennan tarkastuksessa voi esiintyä tarve ISA 620 standardissa määritellylle tilintarkastajan käyttämän erityisasiantuntijan työlle. Erityisasiantuntijan työn käyttöä voidaan harkita esimerkiksi rahoitusinstrumenttien arvonmäärityksessä käytettävien monimutkaisten mallien arvioimiseksi. Tilintarkastajan on arvioitava käyttämänsä erityisasiantuntijan tekemän työn soveltuvuus tilintarkastajan tarkoituksiin.

4 Tarkastustoimenpiteitä rahastojen arvonlaskennan tarkastuksessa

4.1. Yleistä

Kuten aikaisemmin on todettu, tämän suosituksen tarkoituksena on sijoitus- ja erikoissijoitusrahastojen rahasto-osuuden arvonlaskennan tarkastuskäytännön sekä arvonlaskennan tarkastuksesta annettavan tarkastuskertomuksen yhtenäistäminen. Arvonlaskennan tarkastuksessa on lähtökohtaisesti tarkoitus varmistaa arvonlaskentaprosessin toimivuus sekä riittävällä tavalla varmistua rahasto-osuuden arvonlaskennan oikeellisuudesta sekä tarkastettava kalenterivuoden viimeisen arvonlaskentapäivän arvo, jolle sijoitusrahaston arvot on laskettu.

Arvonlaskennan tarkastuksen lähestymistapaan vaikuttaa tarkastuksen kohteena olevan rahaston tyyppi, onko kyse sijoitusrahastosta vai erikoissijoitusrahastosta. Pääasiallisesti kiinteistöihin tai kiinteistöarvopapereihin varojaan sijoittavan erikoissijoitusrahaston arvonlaskentaprosessit tyypillisesti poikkeavat sijoitusrahastojen vastaavista prosesseista.

Seuraavissa kappaleissa käydään esimerkinomaisesti läpi tarkastustoimenpiteitä rahasto-osuuden arvonlaskennan tarkastuksen yhteydessä.

4.2. Sijoitusten olemassaolon varmistus

Arvonlaskennan tarkastuksessa tilintarkastajan on selvitettävä, miten rahastoyhtiö varmistuu rahastojen sijoitusten olemassaolosta ja niiden täydellisyydestä. Tämän suorittamista varten on olemassa useita eri toimenpiteitä. Ensisijaisesti on käytävä läpi rahastoyhtiön omat tarkastusrutiinit liittyen sijoitusten olemassaolon varmennukseen. Tässä yhteydessä tulisi selvittää mm. kuinka usein sijoitukset täsmäytetään, miten siitä on ohjeistettu, ja miten itse täsmäytys on dokumentoitu, sekä miten se säilytetään.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Olemassaolon tarkastus tulee suorittaa rahastoittain ja kunkin arvopaperilajin kohdalta. Tarkastus suoritetaan useimmiten IT-avusteisesti ja otoksen laajuus riippuu rahastoyhtiön sisäisen kontrollin tasosta. Kontrollitasosta riippumatta tarkastukseen tulee sisällyttää kaikki rahastot ja kohdentaa tarkastustoimenpiteet jokaiseen rahastoon. Yksinkertaisin tapa on verrata rahastoittain säilytysyhteisöltä saatua omaisuusluetteloja rahastoyhtiön rahastokohtaiseen sijoitusluetteloon.

Rahaston sijoitusten täydellisyyden tarkastamisen osalta tilintarkastajan on syytä pyytää ulkoisia vahvistuksia rahastojen sijoituksista suoraan niiden säilyttäjäiltä tai alisäilyttäjäiltä ainakin vuoden viimeisen päivän arvonlaskennan tarkastuksen yhteydessä. Lisäksi rahastoilla voi olla sijoituksia, jotka eivät ole säilytysyhteisön hallussa. Tällöin evidenssiä sijoitusten olemassaolosta voidaan hankkia tarkastamalla yksittäisiä transaktioita kaupanvahvistuksille/sopimuksille tai kolmansilta osapuolilta saatuja vahvistuksia.

4.3 Arvopaperien hinnoittelun tarkastus

Tilintarkastajan on selvitettävä, miten rahastoyhtiö varmistuu rahaston sijoituskohteiden oikeasta hinnoittelusta kaikkien erityyppisten sijoituskohteiden osalta. Jokaiselle sijoituskohteelle on oltava olemassa hinnoittelumenetelmä. Ensin on selvitettävä, miten rahaston säännöissä kuvattu arvostus suoritetaan, ja tähän liittyy usein IT-järjestelmäympäristön ja -järjestelmien läpikäyntiä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä, jos järjestelmät ovat itse kehitettyjä tai ne on rakennettu Excel-
taulukkolaskennan muotoon. Lisäksi tulee käydä läpi rahastoyhtiön sisäistä ohjeistusta, hinnoitteluperiaatteita sekä rahastoyhtiön ohjeistusta siitä, miten tulisi toimia erilaisissa poikkeustapauksissa. Arvopapereiden hinnoittelun tarkastus tulisi suorittaa rahastokohtaisesti ja kunkin erityyppisen sijoituskohteen osalta.

Tarkastuksessa on suositeltavaa suorittaa arvopaperien arvostuksen tarkastusta vertaamalla käytettyä arvostusta julkiseen hinnanseurantajärjestelmään tai kolmannelta osapuolelta saataviin arvostusraportteihin (esim. kiinteistösijoitusten arviokirjat ja rahastosijoitukset) riippumatta sisäisen kontrollin tasosta. Arvopaperien arvostuksen tarkastuksessa tulisi käydä läpi, mitä kurssia on käytetty, sekä verrattava, miten tämä vastaa rahastojen sääntöjen mukaista arvostusta. Rahastoyhtiön on pystyttävä näyttämään toteen, mitä kurssia on kunakin arvostushetkenä sovellettu. Tärkeää on myös varmistaa, että arvostusperiaatteiden osalta noudatetaan jatkuvuuden periaatetta.

Lisäksi tarkastuksessa olisi syytä käydä läpi myös erityisiä eriä, joiden hinnoittelu poikkeaa yleisestä hinnoittelutavasta, tai jotka muuten on havaittu ongelmalliseksi hinnoittelun osalta. Noteeraamattomien arvopaperien sekä johdannaisten arvostukseen on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Kokemus on osoittanut, että suuri osa hinnoitteluun liittyvistä virheistä kohdistuu juuri noteeraamattomiin tai vähäisen kaupankäynnin kohteena oleviin arvopapereihin sekä erilaisiin johdannaisinstrumentteihin.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Tarkastuksessa tulisi varmistaa, että rahastoyhtiö noteeraamattomien arvopaperien sekä johdannaisten arvostuksen osalta noudattaa yleisesti hyväksytyjä hinnoittelumalleja.

Pääasiallisesti kiinteistöihin tai kiinteistöarvopapereihin varojaan sijoittavan erikoissijoitusrahaston osalta varojen arvostukseen sisältyy tyypillisesti arvionvaraisuutta. Tilintarkastajan tulisi selvittää arvostuksen taustalla olevan metodin, parametrien sekä niihin sisältyvien oletusten asianmukaisuutta. Yksi tapa on arvioida varojen arvioitsijalle toimitettujen tietojen oikeellisuutta. Parametrien osalta asianmukaisuutta voidaan tarkastella muun muassa markkinaehtoisuuden näkökulmasta, ja laskennan osalta on syytä varmistua sen teknisestä oikeellisuudesta, ainakin erikseen valittujen arvostusten osalta.

Tarkastukseen sisältyvien erityispiirteiden takia erityisasiantuntijan käyttäminen tarkastuksen apuna voi olla perusteltua. Tarkastuksessa on lisäksi huomioitava lainsäädännöstä (esim. kiinteistörahastolaki) tulevat vaatimukset varojen arvostamisen osalta.

4.4 Muut tarkastuskohteet

Rahaston muut varat ja velat muodostuvat useimmiten pitkälti pankkisaamisista, lainoista pankeilta tai muilta yhteisöiltä, arvopaperien myyntisaamisista ja ostovelloista, osinkosaamisista sekä hallinnointi- ja säilytyspalkkiovelloista. Näihin muihin varoihin ja velkoihin liittyvät tarkastustoimenpiteet tilintarkastaja määrittelee niihin sisältyvien riskien puitteissa. Hallinnointi- ja säilytyspalkkioiden osalta tilintarkastajan tulisi kuitenkin varmistua siitä, että kyseiset palkkiot on laskettu ja veloitettu rahastojen sääntöjen mukaisesti. Lisäksi vuodenvaihteen arvonlaskennan tarkastuksen yhteydessä tulisi pankkisaamisista ja lainoista pankeilta tai muilta yhteisöiltä pyytää ulkoiset vahvistukset ja täsmäyttää kyseiset erät saatuja ulkoisia vahvistuksia vastaan.

Lisäksi ainakin seuraavien kohteiden osalta tulisi tilintarkastajan muodostaa ymmärrys rahastoyhtiön keskeisistä prosesseista ja kontroleista sekä tarkastaa niihin liittyvät laskentaperiaatteet arvonlaskennan tarkastuksen yhteydessä sekä suorittaa aineistotarkastusta ja kontrollien testausta tilintarkastajan harkitsemassa laajuudessa ottaen huomioon tunnistetut riskit ja tarkastukselle määritetty olennaisuus:

- maksetut voitto-osuudet
- arvopaperien myyntivoitot ja -tappiot sekä muut voitot ja tappiot
- arvopapereista saadut osingot ja voitto-osuudet
- muut yhtiötapahtumat
- korkotuotot ja -kulut.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

4.5 Rahasto-osuudet

Arvonlaskennan tarkastusajankohdalta tulee täsmäyttää kaikkien ulkona olevien rahasto-osuuksien lukumäärä osuudenomistajarekisterin mukaiseen lukumäärään. Tämä täsmäytys tulee tehdä kaikkien erilajisten rahasto-osuuksien osalta. Lisäksi tilintarkastajan tulee muodostaa käsitys rahasto-osuuksiin ja osuudenomistajien rekisteriin liittyvistä keskeisistä prosesseista ja kontroleista sekä IT-järjestelmäympäristöstä ja keskeisistä IT-järjestelmistä rahastoyhtiössä. Tässä yhteydessä tulee myös selvittää, kuinka usein rahastoyhtiö tekee vastaavat täsmäytykset, sekä miten se dokumentoidaan ja säilytetään.

Lisäksi tulisi ainakin muodostaa ymmärrys keskeisistä prosesseista ja kontroleista rahasto-osuuksien merkintöjen ja lunastusten toteuttamisen käsittelyyn liittyen ja tarkastaa kontroleja liittyen ainakin rahasto-osuuksien merkintöjen ja lunastuksien toteuttamiseen. Merkintöjen ja lunastuksien osalta tärkeää on varmistua siitä, että merkinnät ja lunastukset on toteutettu oikean päivän rahasto-osuuden arvoon. Tämän vuoksi rahastoyhtiöllä on oltava riittävä dokumentaatio (päivämäärä ja kellonaika), jolla voidaan varmistaa, että merkinnässä vaadittavat tiedot ja merkintäsumma, ja lunastuksien osalta vastaavasti lunastustoimeksianto, ovat saapuneet sääntöjen mukaisesti rahastoyhtiölle mahdollisia aikarajoituksia noudattaen. Tilintarkastajan tulisi rahastokohtaisella otannalla varmistua siitä, että merkintöjä ja lunastuksia on käsitelty oikein. Tässä tulee huomioida myös erilaisten sijoitusrahastojen luonne. Esimerkiksi monissa erikoissijoitusrahastoissa on tavallisista sijoitusrahastoista poikkeavia järjestelyjä.

4.6 Compliance-tarkastus

Compliance -tarkastuksen tarkoitus on varmentua rahastoyhtiön itse laatimien rahastojen arvonlaskennan sisäisten säännösten sekä rahastojen sääntöjen noudattamisesta. Tilintarkastajan tulee muodostaa ymmärrys rahastoyhtiön rahastojen arvonlaskennan compliance -toiminnon ja rahastojen sääntöjen sekä rahastoyhtiön sisäisten säännösten noudattamisen valvonnan järjestämisestä sekä rahastoyhtiön valvonnassa esille tulleiden havaintojen käsittelemisestä asianomaisten tahojen toimesta (esim. toimitusjohtaja tai hallitus). Tilintarkastajan tulee käydä läpi rahastoyhtiön oman compliance -seurannan raportit sekä arvioida sisältyykö raportteihin sellaisia havaintoja, jotka vaikuttavat suunniteltuihin arvonlaskennan tarkastustoimenpiteisiin, ja tulisiko niitä muuttaa tai laajentaa.

Käsityksemme on, että rahastoyhtiössä tulisi olla menetelmät, joilla kerätään ja dokumentoidaan arvonlaskennassa todetut virheet. Tilintarkastajan tulisi selvittää rahastoyhtiön periaatteet arvonlaskentaan sisältyvien virheiden raportoimiseen Finanssivalvonnalle sekä muille asianomaisille tahoille (esim. toimitusjohtaja tai hallitus). Lisäksi olisi suositeltavaa käydä läpi rahastoyhtiön arvonlaskentojen virheraportit ja arvioida näiden vaikutusta tilintarkastajan suorittamaan arvonlaskennan

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

yleisluonteiseen tarkastukseen. Samoin on syytä käydä läpi periaatteet, miten korvaukset virheistä kärsineille hoidetaan.

4.7 Johdon vahvistusilmoituskirje

Tilintarkastajan tulisi pyytää kirjallinen johdon vahvistusilmoituskirje arvonlaskennan yleisluonteisen tarkastuksen yhteydessä.

Vahvistus pyydetään siitä, että:

- johto hyväksyy vastuunsa väärinkäytösten ja virheiden ehkäisemiseen ja havaitsemiseen tarkoitetun sisäisen valvonnan suunnittelusta ja käyttöönnotosta;
- sijoitusrahastojen [ja erikoissijoitusrahastojen] rahasto-osuuksien arvo on laskettu ja arvonlaskenta on suoritettu sijoitusrahastolain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten sekä sijoitusrahastojen [ja erikoissijoitusrahastojen] sääntöjen mukaisesti.
- johto uskoo, että tilintarkastajan arvonlaskennan yleisluonteisen tarkastuksen aikana kokoamalla korjaamatta jätetyillä virheellisyyksillä on sekä yksittäin että yhdessä epäolennainen vaikutus rahasto-osuuksien arvoon tai rahaston arvonlaskennan oikeellisuuteen. Yhteenveto tällaisista eristä sisällytetään tai liitetään kirjallisena annettaviin tietoihin;
- johto on saattanut tilintarkastajan tietoon kaikki merkittävät tiedossaan olevat seikat, jotka liittyvät arvonlaskentapäivän rahasto-osuuden arvoon tai rahaston arvonlaskennan oikeellisuuteen mahdollisesti vaikuttaviin todettuihin tai epäiltyihin väärinkäytöksiin;
- johto on saattanut tilintarkastajan tietoon tulokset tekemästään arvioinnista, joka koskee riskejä siitä, että arvonlaskentapäivän rahasto-osuuden arvo tai rahaston arvonlaskenta saattaa olla väärinkäytöksen vuoksi olennaisesti virheellinen;
- johto on saattanut tilintarkastajan tietoon kaikki tiedossaan olevat toteutuneet tai mahdolliset säädösten ja määräysten noudattamatta jättämiset, joiden vaikutus on otettava huomioon arvonlaskentapäivän rahasto-osuuden arvossa; ja
- johto on saattanut tilintarkastajan tietoon kaikki sellaiset merkittävät tapahtumat, jotka ovat toteutuneet tarkastettavan arvonlaskentapäivän ja yleisluonteisesta tarkastuksesta annettavan raportin antamispäivän välillä, ja jotka voivat edellyttää arvonlaskentapäivän rahasto-osuuden arvon uudelleen laskemista.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

5 Arvonlaskennan tarkastuksen raportointi

5.1 Tilintarkastajan raportti

Suomen Tilintarkastajat ry:n tilintarkastajan raportointimallit määrittelevät pitkälti tarkastuksesta annettavan tilintarkastajan raportin sisällön. Kuten luvussa 2.2 on todettu, soveltuu yleisluonteinen tarkastus parhaiten arvonlaskennan tarkastukseen ja näin ollen raportti yleisluonteisesta tarkastuksesta on ainoa vaihtoehto tarkastuksesta annettavaan raporttiin.

Arvonlaskennan tarkastuksesta rahastoyhtiölle annettava tilintarkastajan raportti ei ole julkinen dokumentti. Rahastoyhtiön on kuitenkin sijoitusrahastolain mukaan toimitettava arvonlaskennan yleisluonteisesta tarkastuksesta annettava tilintarkastajan raportti Finanssivalvonnalle tiedoksi.

Liitteenä oleva tilintarkastajan raportti arvonlaskennan yleisluonteisesta tarkastuksesta (liite 1) pohjautuu Suomen Tilintarkastajat Ry:n hyväksymään malliraporttiin yleisluonteisesta tarkastuksesta. Malliraporttia on kuitenkin muokattu siten, että se paremmin soveltuu arvonlaskennan yleisluonteisesta tarkastuksesta annettavaan raporttiin.

5.2 Viestintä johdolle ja hallintoelimille

Jos tilintarkastajan tietoon tulee arvonlaskennan yleisluonteisen tarkastuksen tuloksena seikka, joka antaa syyntä uskoa, että rahaston arvonlaskenta ei ole kaikilta olennaisilta osin laadittu sovellettavan normiston mukaisesti, on tapahtunut väärinkäytös, on jätetty noudattamatta säädöksiä ja määräyksiä tai tilintarkastaja on havainnut muun olennaisen seikan, on tilintarkastajan viestittävä tästä johdolle asianmukaisella tasolla ja niin pian kuin mahdollista ja tarvittaessa rahastoyhtiön hallitukselle. Edelleen tilintarkastajan tulisi viestiä hallintoelimille arvonlaskennan tarkastuksessa nousseista olennaisista seikoista. Nämä seikat voivat olla seikkoja, jotka ovat tilintarkastajan mielestä relevantteja hallintoelimille rahastojen arvonlaskentaprosesseihin ja arvonlaskentoihin liittyen.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Liite 1: Tilintarkastajan raportti arvonlaskennan yleisluonteisesta tarkastuksesta

Tilintarkastajan raportti arvonlaskennan yleisluonteisesta tarkastuksesta

XX Rahastoyhtiö Oy:lle

Olemme tarkastaneet yleisluonteisesti XX Rahastoyhtiö Oy:n hallinnoimien sijoitusrahastojen xxx, xxx ja [erikoissijoitusrahastojen] xxx arvonlaskennan x.x.20xx sijoitusrahastolain (213/2019) 7 luvun 3 §:n mukaisesti.

XX Rahastoyhtiö Oy:n hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat siitä, että sijoitusrahastojen [ja erikoissijoitusrahastojen] rahasto-osuuksien arvo lasketaan sijoitusrahastolain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten sekä sijoitusrahastojen [ja erikoissijoitusrahastojen] sääntöjen mukaisesti. Yleisluonteinen tarkastuksemme on kohdistunut arvonlaskennan oikeellisuuden varmistamiseen sekä arvonlaskentapäivän rahaston arvon oikeellisuuteen. Velvollisuutenamme on esittää suorittamamme yleisluonteisen tarkastuksen perusteella johtopäätös edellä mainittujen sijoitusrahastojen [ja erikoissijoitusrahastojen] arvonlaskennasta x.x.20xx.

Yleisluonteisen tarkastuksen laajuus

Yleisluonteinen tarkastus on suoritettu kansainvälisen yleisluonteista tarkastusta koskevan standardin ISRE 2410 "Yhteisön tilintarkastajan suorittama osavuosi-informaation yleisluonteinen tarkastus" mukaisesti. Yleisluonteiseen tarkastukseen kuuluu tiedustelujen tekemistä pääasiallisesti talouteen ja kirjanpitoon liittyvistä asioista vastaaville henkilöille sekä analyyttisiä toimenpiteitä ja muita yleisluonteisen tarkastuksen toimenpiteitä. Yleisluonteinen tarkastus on laajuudeltaan huomattavasti suppeampi kuin tilintarkastusstandardien mukaisesti suoritettava tilintarkastus, ja siksi emme pysty sen perusteella varmistumaan siitä, että saamme tietoomme kaikki sellaiset merkittävät seikat, jotka ehkä tunnistettaisiin tilintarkastuksessa. Näin ollen emme anna tilintarkastuskertomusta.

Johtopäätös

Yleisluonteisen tarkastuksen perusteella tietoomme ei ole tullut mitään, mikä antaisi meille syyntä uskoa, ettei rahasto-osuuksien arvoa xx.xx.20xx ole kaikilta olennaisilta osin laskettu oikein sijoitusrahastolain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten sekä sijoitusrahastojen [ja erikoissijoitusrahastojen] sääntöjen mukaisesti.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Päiväys ja allekirjoitukset